

บทที่ 3

วิธีการดำเนินการวิจัย

การศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยประยุกต์ใช้การวิจัยเชิงคุณภาพ ซึ่งมุ่งที่จะตอบคำถามว่ากลุ่มสตรีสหกรณ์บ้านต้นผึ้งมีกระบวนการเรียนรู้ในการพัฒนาอย่างไรและอะไรคือปัจจัยที่ผลักดันให้เกิดการเรียนรู้ โดยใช้การสัมภาษณ์บุคคลและกลุ่มบุคคลที่เกี่ยวข้อง วิธีสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ การติดตามพัฒนาการการพัฒนาผลิตภัณฑ์ของกลุ่มเป็นระยะเวลานานต่อเนื่องกัน เพื่อให้เห็นการเปลี่ยนแปลงหลายๆด้าน โดยได้กำหนดกรอบการวิจัยจากแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง แล้วเข้าไปศึกษาในพื้นที่ โดยมีวิธีวิจัยดังนี้

3.1 กลุ่มเป้าหมาย

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ กลุ่มเป้าหมายคือกลุ่มสตรีสหกรณ์บ้านต้นผึ้ง สมาชิกที่เข้าร่วมกิจกรรมกลุ่ม คณะกรรมการกลุ่ม ผู้นำท้องถิ่นที่เป็นทางการเช่น ผู้ใหญ่บ้าน กรรมการหมู่บ้าน และผู้นำไม่เป็นทางการ หน่วยงานภาครัฐที่เข้าไปสนับสนุนการดำเนินกิจกรรมของกลุ่ม เช่น สำนักงานสหกรณ์จังหวัดลำพูน สำนักงานเกษตรจังหวัดลำพูน สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดลำพูน สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดลำพูน และองค์การบริหารส่วนตำบลเหมืองง่า

3.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยนี้ประยุกต์ใช้งานวิจัยเชิงคุณภาพ ทั้งนี้เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ

3.2.1 การสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม (Participant Observation) เป็นการสังเกตการณ์ในขณะที่ได้ดำเนินกิจกรรมการวิจัยทั้งในการทำกิจกรรมประจำวันของสมาชิกกลุ่มสตรีสหกรณ์บ้านต้นผึ้ง การสัมภาษณ์ การประชุมกลุ่มย่อย การประชุมเชิงปฏิบัติการ การทำกิจกรรมของกลุ่ม เช่นการประชุมสมาชิกกลุ่ม การเข้าร่วมวันออมเงินสัจจะของกลุ่มออมทรัพย์ฯของกลุ่ม การเข้าร่วมการจัดแสดงและจำหน่ายสินค้าที่หน่วยงานภาครัฐเป็นผู้จัด ซึ่งได้มีการสังเกตและจดบันทึกกระบวนการไปพร้อมๆกัน

3.2.2 การสังเกตการณ์แบบไม่มีส่วนร่วม (Non-Participant Observation) เป็นการสังเกตการณ์โดยที่ผู้วิจัยไม่ได้มีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมของกลุ่มแต่มีโอกาสได้เข้าร่วมกิจกรรมในฐานะผู้สังเกตการณ์เท่านั้น เพื่อเป็นการศึกษาบรรยากาศในการแลกเปลี่ยนพูดคุยกันของสมาชิกในกลุ่ม เช่น การประชุมใหญ่ของสมาชิกกลุ่ม การทำเวทีของมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ มหาวิทยาลัยนอร์ท-เชียงใหม่ ที่เข้าไปทำวิจัย

3.2.3 การสัมภาษณ์ (Interview) โดยการสัมภาษณ์คณะกรรมการกลุ่ม สมาชิกกลุ่ม ผู้นำชุมชน เจ้าหน้าที่ของหน่วยงานราชการที่เข้าไปสนับสนุนการดำเนินงานกลุ่ม ราษฎรในหมู่บ้านที่ไม่ได้เป็นสมาชิกกลุ่ม โดยผู้วิจัยได้ใช้แนวคำถามเป็นแนวทางในการสัมภาษณ์และขออนุญาตผู้ถูกสัมภาษณ์ในการบันทึกเสียงสัมภาษณ์ด้วย แล้วจึงทำการถอดบทสนทนาเพื่อใช้ในการทบทวนข้อมูล

3.2.4 การประชุมกลุ่มย่อย (Focus Group) เป็นการจัดการสนทนากลุ่มร่วมกับสมาชิกกลุ่ม จำนวน 10-15 คน ซึ่งไม่ได้กำหนดเวลาและโอกาสที่จะทำให้สมาชิกกลุ่มมาพบและพูดคุยกันได้อย่างสะดวก เวทีที่ใช้ในการพูดคุย ส่วนใหญ่แล้วจะไม่มีรูปแบบและไม่เป็นทางการ โดยมีการนัดหมาย แจ็งวัตถุประสงค์ และประเด็นที่จะพูดคุยกันไว้ล่วงหน้า เพื่อให้เกิดความคุ้นเคยรวมทั้งเป็นการสร้างความเข้าใจร่วมกัน และได้ข้อมูลถูกต้องตรงประเด็น ซึ่งหัวข้อในการสนทนาจะเกี่ยวข้องกับการฝึกอบรมจากหน่วยงานภาครัฐ การทำศนศึกษาดูงาน การร่วมแสดงและจำหน่ายสินค้าในงานต่าง ๆ ทั้งในและนองจังหวัด การได้รับการสนับสนุนงบประมาณจากหน่วยงานภาครัฐและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น รวมทั้งปัญหาและข้อเสนอแนะในการจัดการกลุ่ม

3.2.5 การแลกเปลี่ยนความคิดเห็นในระดับบุคคล เป็นกิจกรรมที่ไม่เป็นทางการที่สำคัญมากกิจกรรมหนึ่งที่ทำเนิการต่อเนื่องตลอดเวลาทุกสถานที่ โดยมีเทคนิคที่สำคัญคล้ายกับการประชุมกลุ่มย่อยเป็นพื้นฐาน เป็นการสนทนากับคณะกรรมการกลุ่ม สมาชิกกลุ่มบางคนที่มีบทบาทในการดำเนินงานกลุ่ม เพื่อติดตามความเคลื่อนไหวของกลุ่ม ให้เห็นแนวคิดและวิธีการทำงานของกลุ่มและเป็นการค้นหาข้อมูลเชิงลึกที่บางครั้งผู้ที่ให้การแลกเปลี่ยนไม่ต้องการเปิดเผยในเวทีใหญ่ ที่สำคัญกิจกรรมนี้ยังเป็นการตรวจสอบความคิดเห็นซึ่งกันและกันว่าระหว่างกรรมการต่อกรรมการต่อสมาชิกกลุ่มมีความคิดเห็นเหมือนกันหรือแตกต่างกันอย่างไร

3.2.6 การถอดบทเรียน คือ การจัดการความรู้รูปแบบหนึ่ง โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อสืบค้นความรู้จากผู้ทำกิจกรรมหรือกลุ่มเป้าหมายที่ร่วมปฏิบัติงานและบันทึกรายละเอียด ขั้นตอนการปฏิบัติงาน ผลการปฏิบัติงานและความรู้ใหม่ๆที่เกิดขึ้นจากการปฏิบัติงาน ทั้งที่เกี่ยวข้องกับความสำเร็จหรือความล้มเหลวจากการปฏิบัติงาน เพื่อเป็นแนวทางในการปรับปรุงงานให้บรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้และสามารถนำไปเผยแพร่ให้ผู้สนใจได้ศึกษาเรียนรู้

3.2.7 เทคนิค SWOT Analysis เป็นเทคนิคการวิเคราะห์ห้องค์กร โดยใช้จุดอ่อน จุดแข็ง โอกาส อุปสรรค ในการวิเคราะห์และนำเอาข้อมูลที่ได้มาใช้ในการจัดทำแผนหรือ โครงการเพื่อ แก้ไขปัญหาของกลุ่ม

3.3 ข้อมูลและวิธีการเก็บข้อมูล

3.3.1 ข้อมูลที่ใช้ในการวิจัย จำแนกเป็น 2 ประเภท คือ

3.3.1.1 ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data)

เป็นข้อมูลที่ได้จากการประชุมเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม โดยมีกิจกรรมต่างๆ เช่น กิจกรรมการจัดเวทีคณะกรรมการกลุ่ม สมาชิกกลุ่ม การสนทนากลุ่ม เป็นต้น การสังเกตการณ์ แบบมี

ส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วม การสัมภาษณ์บุคคลและกลุ่มบุคคลที่เกี่ยวข้อง เช่น ผู้นำชุมชน ชาวบ้านที่ไม่ใช่สมาชิกกลุ่ม เจ้าหน้าที่ของหน่วยงานภาครัฐที่เข้าไปสนับสนุนการดำเนินงานกลุ่ม

3.3.1.2 ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary data)

เป็นข้อมูลที่ได้เก็บรวบรวมไว้แล้วโดยบุคคล กลุ่มบุคคลและสถาบันต่างๆ เช่น เอกสาร รายงานการวิจัย บทความ วารสารสิ่งพิมพ์ หนังสือ รวมถึงข้อมูลที่เกี่ยวข้อง

3.3.2 วิธีการเก็บข้อมูล

3.3.2.1 การค้นคว้าข้อมูลจากเอกสาร ตำรา และข้อมูลที่มีการรวบรวมไว้แล้ว

ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับเรื่อง กระบวนการเรียนรู้ กลุ่ม ผู้ประกอบการจัดการ รวมทั้งศึกษางานวิจัยเชิงคุณภาพที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำมาเป็นแนวทางในการ วางแผนการวิจัยโดยการกำหนดกรอบการวิจัยและประเด็นในการเก็บข้อมูลและการนำไปใช้ในการ อธิบายกระบวนการเรียนรู้ของกลุ่มสตรีสหกรณ์บ้านต้นผึ้งให้เกิดความชัดเจนมากยิ่งขึ้น โดยได้ ศึกษาจากตำรา เอกสาร หนังสือจากห้องสมุดมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ในอินเทอร์เน็ต หนังสือที่ เกี่ยวข้อง เอกสารประกอบการประชุมสัมมนาทางวิชาการต่างๆ ข้อมูลจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น แผนชุมชนจากสำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอเมืองลำพูน เอกสารสรุปผลการดำเนินงานของ กลุ่มจากสำนักงานเกษตรจังหวัดลำพูน และสำนักงานสหกรณ์จังหวัดลำพูน

3.3.2.2 การทำความเข้าใจและคุ้นเคยกับกลุ่มสตรีสหกรณ์บ้านต้นผึ้ง

เนื่องจากวิจัยเป็นเจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบการดำเนินงานโครงการหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์
ใน

ระดับจังหวัดของสำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดลำพูน จึงได้รู้จักคุ้นเคยกับกลุ่มสตรีสหกรณ์บ้าน
ต้นผึ้ง เนื่องได้ปฏิบัติงานที่สนับสนุนการดำเนินงานของกลุ่ม ได้ติดตามการดำเนินงานของกลุ่มมา
ตั้งแต่เริ่มก่อตั้งกลุ่ม ทำให้รู้ความเป็นมาของกลุ่ม แนวคิดพื้นฐาน และการพัฒนาผลิตภัณฑ์ของ
กลุ่มจึงทำให้เกิดความสนใจว่าทำไมกลุ่มสตรีสหกรณ์บ้านต้นผึ้งถึงได้มีความเข้มแข็ง และสามารถ
พัฒนาผลิตภัณฑ์ให้มีมาตรฐานได้รับมาตรฐาน ออ. ทั้ง 10 ชนิด จึงได้เข้ามาทำการศึกษา
กระบวนการเรียนรู้ในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ของกลุ่ม

3.3.2.3 การสัมภาษณ์บุคคล

ผู้วิจัยได้สัมภาษณ์บุคคลที่เกี่ยวข้องกับกลุ่มสตรีสหกรณ์บ้านต้นผึ้งเพื่อทำความเข้าใจใน

ประเด็นต่างๆ ได้แก่ สัมภาษณ์สมาชิกกลุ่มที่ทำการผลิต ณ ที่ทำการกลุ่ม จำนวน 15 คน
คณะกรรมการกลุ่มที่เป็นแกนนำที่สำคัญของกลุ่ม จำนวน 4 คน คือ นางยุพิน อนุใจ ประธาน
กลุ่ม นางวันเพ็ญ สุริยวงศ์ ฝ่ายการเงินและบัญชี นางสีดา บัวโอภาส รองประธาน นางบัว
เงา พรหมสนธิ กรรมการ เพื่อให้ทราบถึงความเป็นมาของกลุ่ม วิธีการดำเนินกิจกรรมของกลุ่ม
ในอดีตจนถึงปัจจุบัน สัมภาษณ์ผู้นำหมู่บ้าน ผู้รู้ในหมู่บ้าน ที่ปรึกษากลุ่ม สัมภาษณ์เจ้าหน้าที่
ของหน่วยงานที่เข้าไปสนับสนุนการดำเนินงานกลุ่ม เช่น เจ้าหน้าที่เคหะกิจจากสำนักงานเกษตร
อำเภอเมือง เจ้าหน้าที่จากสำนักงานสหกรณ์จังหวัด เจ้าหน้าที่จากกลุ่มงานคุ้มครองผู้บริโภค
สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดลำพูน

3.3.2.4 การสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม (Participant Observation)

ตามที่กล่าวแล้วว่า ผู้วิจัยมีหน้าที่ในการส่งเสริม สนับสนุนกลุ่มอาชีพ ของ
สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดลำพูน จึงได้สังเกตการณ์ ทั้งขณะที่ทำการสัมภาษณ์ การเข้าร่วม
ประชุมของกลุ่มสตรีสหกรณ์ การร่วมกิจกรรมกลุ่มไม่ว่าจะเป็นการฝึกอบรมซึ่งหน่วยงานของ
ผู้วิจัยเป็นผู้จัด การเข้าร่วมแสดงและจำหน่ายสินค้าที่หน่วยงานภาครัฐจัดขึ้น การศึกษาดูงานของ
กลุ่ม ซึ่งผู้วิจัยเป็นผู้นำกลุ่มไปร่วมกิจกรรมดังกล่าว จึงทำให้ผู้วิจัยมีโอกาสในการสังเกตการณ์
แบบมีส่วนร่วม

3.3.2.5 การสังเกตการณ์แบบไม่มีส่วนร่วม (Non-Participant Observation)

เป็นการสังเกตการณ์ที่ไม่ได้มีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรม แต่มีโอกาสได้เข้า
ร่วมในกิจกรรมในฐานะผู้สังเกตการณ์ เพื่อศึกษาบรรยากาศ ประเด็นการแลกเปลี่ยนพูดคุยของ

กลุ่ม โดยเฉพาะประเด็นการมีส่วนร่วมของบุคคลและกลุ่มบุคคลต่อการแสดงความคิดเห็น การตัดสินใจ การดำเนินการ การติดตามประเมินผล การดำเนินกิจกรรมของกลุ่ม

3.3.2.6 ทบทวนข้อมูลจากการศึกษา

การทบทวนข้อมูลจากการศึกษาทำได้โดยการนำข้อมูลทั้งหมดที่มีอยู่ ทั้งข้อมูลปฐมภูมิ

และข้อมูลทุติยภูมิที่รวบรวมมาแล้ว มาเรียบเรียง จัดหมวดหมู่ตามวัตถุประสงค์ โดยมี การทบทวนข้อมูลทำให้ทราบข้อมูลที่ยังได้ไม่ครบถ้วน ก็ดำเนินการเก็บข้อมูลเพิ่มเติมให้ครบตามประเด็นที่ได้ตั้งไว้

ผู้วิจัยได้ทำตารางวิธีการเก็บข้อมูลในการวิจัยประกอบด้วยเครื่องมือและวิธีการที่ทำให้ได้ ข้อมูลหรือสิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อการวิจัยในตารางที่ 1 ดังนี้

ตารางที่ 1.1 วิธีการเก็บข้อมูลในงานวิจัย

ที่	เครื่องมือ/วิธีการ	ข้อมูลหรือประโยชน์ที่ได้
1	การค้นคว้าจากเอกสารและงานวิจัยต่างๆ ที่มีผู้รวบรวมไว้แล้ว	ข้อมูลต่างๆที่เกี่ยวกับงานวิจัย เช่น แนวคิดเกี่ยวกับกระบวนการเรียนรู้
2	การทำความคุ้นเคยกับกลุ่ม - การเข้าร่วมกิจกรรมการประชุมกลุ่ม - การร่วมพูดคุยแลกเปลี่ยนกับกลุ่มสตรี สหกรณ์	- เกิดความคุ้นเคย ได้รับความไว้วางใจจากกลุ่มมากขึ้น - รู้ความเป็นมาของกลุ่ม กิจกรรมที่กลุ่มเคยทำมา - รู้สถานการณ์ เงื่อนไขที่ก่อให้เกิดกิจกรรมในกลุ่ม - รู้แนวคิด แนวทางในการดำเนินการกิจกรรมกลุ่ม
3	- การสัมภาษณ์คณะกรรมการกลุ่มและสมาชิกกลุ่ม	- เพื่อทราบถึงพัฒนาการของกลุ่ม
4	- สัมภาษณ์ผู้นำหมู่บ้าน ผู้รู้ในหมู่บ้าน ที่ปรึกษากลุ่มในหมู่บ้าน	- เพื่อทราบถึงวิถีชีวิตที่เปลี่ยนไปในหมู่บ้าน - ได้ข้อมูลแวดล้อมทางกายภาพ สังคม และเศรษฐกิจที่ส่งผลต่อรูปแบบและเป้าหมายการเรียนรู้ของกลุ่ม - รู้แนวคิดของคนในชุมชนที่มีต่อกลุ่ม
5	- สัมภาษณ์เจ้าหน้าที่ภาครัฐที่เข้าไปสนับสนุนการดำเนินงานกลุ่ม	- เพื่อทราบถึงมุมมองจากเจ้าหน้าที่ของรัฐที่มีต่อกลุ่ม - แนวทางในการพัฒนาหรือสนับสนุนกลุ่ม
6	การสังเกตแบบมีส่วนร่วมในการเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆเป็นการสังเกตการณ์ทั้ง	- ทราบกระบวนการเรียนรู้ ปัจจัยที่เอื้อให้เกิดการเรียนรู้ของกลุ่ม

	ขณะทำการสัมภาษณ์ การเข้าร่วมการประชุม	
7	การสังเกตการณ์แบบไม่มีส่วนร่วม	- เพื่อศึกษากระบวนการ บทบาทการดำเนินกิจกรรมกลุ่มและทราบกระบวนการเรียนรู้ ปัจจัยที่เอื้อให้เกิดการเรียนรู้ของกลุ่ม
8	เทคนิคการถอดบทเรียน	- เพื่อศึกษากระบวนการ บทบาทการดำเนินกิจกรรมกลุ่มและทราบกระบวนการเรียนรู้
9	เทคนิค SWOT Analysis	- เพื่อให้กลุ่มได้รู้จักตนเองและหาแนวทางในการแก้ไขปัญหาของกลุ่มด้วยตนเอง

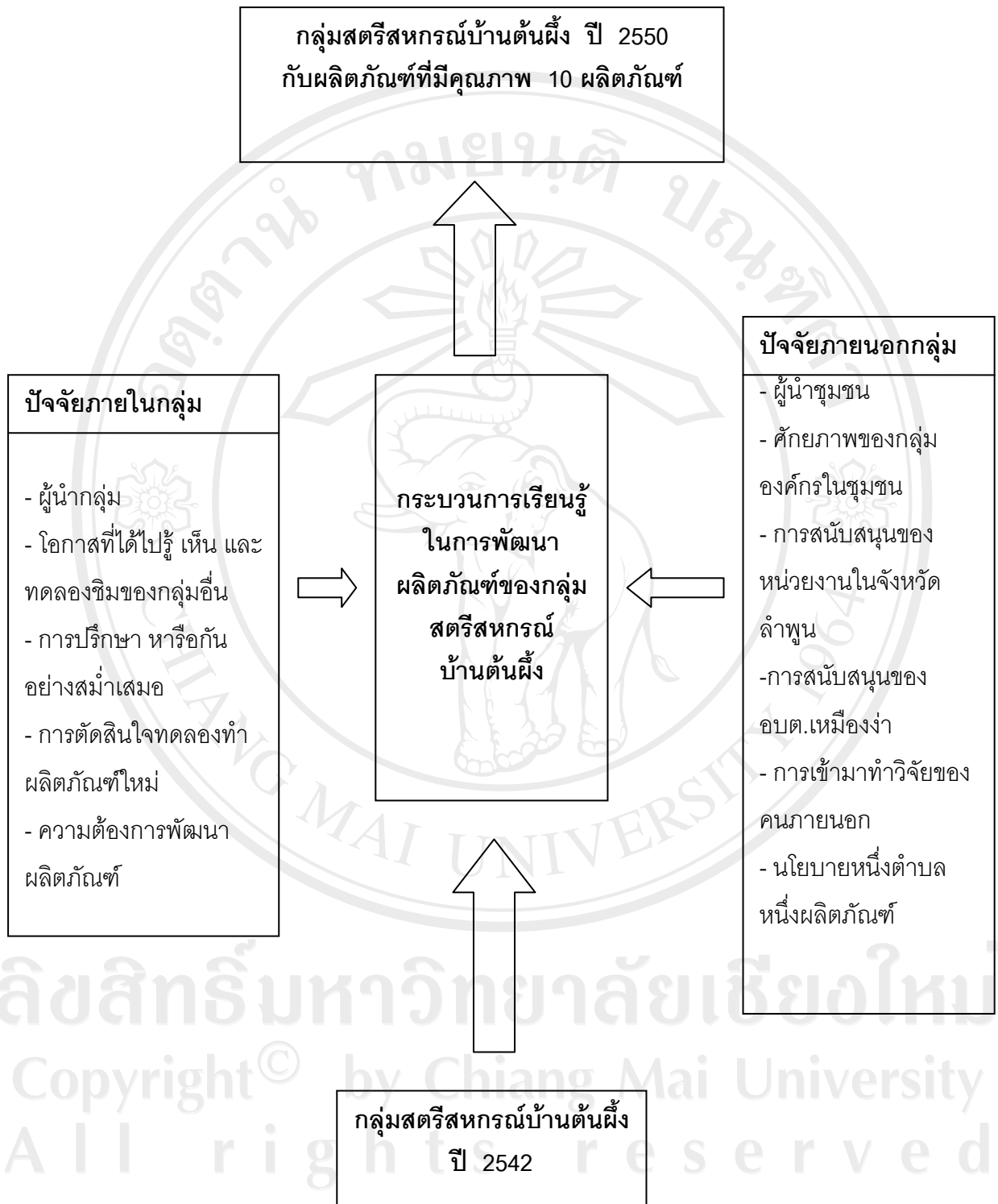
3.4 การตรวจสอบข้อมูล

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ ใช้การเก็บข้อมูลจากเอกสาร งานวิจัยและเอกสารที่เกี่ยวข้อง การสัมภาษณ์ การสังเกต การถอดบทเรียนการดำเนินงานของกลุ่ม การตรวจสอบถามแหล่งข้อมูลแบบสามเส้า โดยพิจารณาจาก เวลา สถานที่ และบุคคล เป็นสิ่งที่นักวิจัยเชิงคุณภาพจำเป็นต้องตรวจสอบข้อมูล การตรวจสอบข้อมูลในการวิจัยต้องกระทำพร้อมๆกับการเก็บข้อมูลเป็นการตรวจสอบทันทีในพื้นที่เพราะการตรวจสอบในพื้นที่เป็นการทำแบบฝึกหัดทางความคิด ทำให้ทราบข้อมูลที่ได้มาเป็นความจริงหรือไม่อย่างน้อยเพียงใด จนแน่ใจว่าข้อมูลนั้นเป็นความจริงมากที่สุด

สำหรับการตรวจสอบข้อมูล โดยวิธีการตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า โดยตรวจสอบข้อมูลจากแหล่งข้อมูลบุคคลที่ต่างกัน ต่างสถานที่และเวลาที่ต่างกัน ซึ่งจากการเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์บุคคลอาจคลาดเคลื่อนได้ จึงต้องนำการตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้ามาใช้เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ถูกต้องมากที่สุด

3.5 การวิเคราะห์ข้อมูล

งานวิจัยนี้ใช้วิเคราะห์เชิงพรรณนา (Descriptive Analysis) โดยผู้วิจัยจะจำแนกข้อมูลตามโจทย์วิจัยและวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ เพื่อให้สามารถตอบโจทย์และวัตถุประสงค์ที่วางไว้ เพื่อเชื่อมโยงกับแนวคิดและงานวิจัยอื่นๆที่เกี่ยวข้อง

แผนภูมิที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย